

Doktori (PhD) értekezés tézisei

A FONOTAKTIKAI SZERKEZETET MÓDOSÍTÓ HANGVÁLTOZÁSOK AZ ÓMAGYAR KORBAN

Katona Csilla

Témavezető: Dr. Tóth Valéria

DEBRECENI EGYETEM
Nyelvtudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2019

1. A téma körülhatárolása és az értekezés célkitűzései

A szavak és nevek hangszerkezetét módosító hangtörténeti vizsgálatok gyakran szerepeltek a nyelvészeti kutatások középpontjában. Számos kiváló munka született e témakörben például a hagyományosan kétnyíltszótagos tendenciának nevezett folyamat, a hangátvetés, a tövégi magánhangzók eltűnése vagy az inetimologikus magán- és mássalhangzók problematikájáról. Idővel azonban ezek a témák kikerültek a vizsgálatok homlokteréből, s a nyelvészeti kutatások perifériájára szorultak. Dolgozatom témaválasztásával ehhez a kérdéskörhöz kívánok visszatérni mégpedig olyan módon, hogy egyrészt áttekintem a szakirodalmi előzményeket, másrészt pedig új nézőpontot alkalmazva és részben más nyelvi forrásanyagra építve közelítem meg a jelenségeket.

A korábbi szakmunkáktól eltérően dolgozatomban bővebb és más típusú forrásanyagra támaszkodtam: az elemző munka alapjául ugyanis két forráscsoportot, a korai ómagyar kori helyneveket és az élőnyelvi tájszavakat választottam ki. Az ómagyar kori helynevek legértékesebb tulajdonsága éppen azok koraiságában rejlik: ez a nyelvi elemcsoport az ómagyar kor legkorábbi időszakára vonatkozóan is gazdag dokumentáltságot mutat (tekintve, hogy a szórványemlékekben ez a szócsoporthoz fordul elő a személynevek mellett a leggyakrabban), ez a körülmény pedig a nyelvtörténeti vizsgálatokban betöltött értéküket jelentősen megnöveli. A másik forrásanyag, az élőnyelvi tájszavak egyfajta kontrollanyagként szerepel a munkámban. Ezek a nyelvi elemek a jelen kor szinkroniájában gyakran őrzik valamilyen módon korábban lezajlott hangváltozások nyomait, sőt olykor bizonyos változások mindmáig meglévő produktivitását is jelezhetik.

Dolgozatomban a módszertani alapok terén is igyekeztem új irányba vezetni a szótagszerkezetet módosító hangtörténeti változások vizsgálatát. A korábbi, hagyományos elvek alkalmazása mellett a modern fonológiai kutatások eredményeit is felhasználtam, és lehetőség szerint beépítettem azok tanulságait vizsgálataimba. Ennek során foglalkoztam többek között a fonotaktikai szerkezetnek a hangtörténeti változásokban betöltött indukáló szerepével, a magyar nyelv általános fonotaktikai jellemzőivel, valamint külön egységet szenteltem — a véleményem szerint a hangváltozásokban is fontos szerepet játszó jelenségekként — a nyelvi jólformáltság és az optimalitáselmélet kérdésének. Ezek segítségével olyan mozgatórugókra próbáltam meg rávilágítani, amelyek befolyásolhatják az egyes hangtörténeti változásokat (azok lefolyási ütemét, gyakoriságát), s meghatározó jelentőséggel bírnak bizonyos fonotaktikai mintázatok elterjedésében.

2. A feldolgozás módszerei, szempontjai

2.1. Hangtörténeti vizsgálataimat két szócsoporthoz végeztem, ehhez előmunkálatként mindkét elemcsoportot adatbázisban dolgoztam fel.

A helynévi adatok felgyűjtéséhez többféle forrásmunkát is felhasználtam. Feldolgoztam a *Korai magyar helynévszótár I.* kötetének (Abaúj–Csongrád vármegyék teljes helynévanyagát 1350-ig felölelő) adatait és a *Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból* című adattár 4. kötetét (amely Abaúj–Pilis vármegyék mikrotoponimáit tartalmazza 1350-ig), emellett az ómagyar kor helynévkincsére építő történeti-etimológiai szótárak anyagát is átnéztem: BÉNYEI ÁGNES és PETHŐ GERGELY *Az Árpád-kori Győr vármegye településneveinek nyelvészeti elemzése* (1998), PÓCZOS RITA *Az Árpád-kori Borsod és Bodrog vármegye településneveinek nyelvi elemzése* (2001), RÁCZ ANITA *A régi Bihar vármegye településneveinek történeti-etimológiai szótára* (2007), valamint TÓTH VALÉRIA *Az Árpád-kori Abaúj és Bars vármegye helyneveinek történeti-etimológiai szótára* (2001a) című munkáját. Ezeket túl teljes egészében feldolgoztam GYÖRFFY GYÖRGY *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza* című művének valamennyi kötetét és CSÁNKI DEZSŐ *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában* című munkájának kötetét. Beemeltem továbbá a vizsgálataimba NÉMETH PÉTER Szabolcs és Szatmár vármegyei történeti földrajzában adatait is.

Az adatbázisban különféle szempontok szerint rendeztem el a névanyagot. Elsődleges és másodlagos (azaz előzményként és következményként álló) névalakokat vettem fel önálló mezőként, melyeknek megadtam a hangszerkezeti jellemzőit is. Ezt azért tartom lényegesnek, mert így jól nyomon követhető, hogy a kérdéses változási folyamat során miként módosult az egyes helynevek szerkezete, hangalakja felépítése. Az előzmény-következmény viszony megállapításában az oklevelek kronológiai jellemzői (a fennmaradásuk esetlegességei miatt) csak részben szolgáltak támpontul, fontosabb fogódzó volt ebben a tekintetben például az adott helynév etimológiai előzménye. Ezen kívül bizonyos vizsgálati szempontokat speciálisan az általam feldolgozni kívánt változási folyamatokra kialakítva építettem be a mezőstruktúrába, mint például a kétnyelvűség tendenciájának következtében kialakuló mássalhangzó-kapcsolat, vagy éppen a kieső magánhangzó jellege. Minden esetben jeleztem a névadatok lokális jellemzőit, azaz feltüntettem a vármegyét, ahol a vizsgált alak előfordult. Emellett rögzítettem az adatok kronológiai viszonyait is, hiszen ennek segítségével nyomon követhetjük, hogy mikor volt produktív a vizsgált hangváltozás. A feldolgozás és leválogatás után 1800 helynévi adattal dolgozhattam tovább.

2.2. A helynévi adatbázis mintájára egy modern tájszavakból álló adatbázist is készítettem, amelyhez forrásként az *Új magyar tájszótár* és *A magyar nyelvjárások atlasza* adatait használtam

fel. Az adatbázisban azokat a lexémákat rögzítettem, melyekben a szavak hangszerkezetét érintően variánsok meglétét láthatjuk. Az adatbázis ilyen módon szinkrón adatok (nyelvi variációk) révén nyújt fontos forrásanyagot a változási folyamatok feltérképezéséhez. Jeleztem az adatok lokális jellemzőit is, hiszen adataim bizonyos esetekben egyazon területről, egyazon nyelvjárás elemeként kerültek be az adatbázisba, más esetekben viszont a nyelvterület különböző részein szétterülve találjuk őket. Az egyes lexémák szófaji hovatartozását, jelentését is jelöltem. Az így kialakított nyelvjárási korpusz 1286 rekordból áll.

2.3. Dolgozatomban a szótagszerkezetet módosító hangváltozások vizsgálata során két elméleti és módszertani keret fogalmait és kategóriáit használtam fel.

Vizsgálataim bázisaként, alapjaként a hagyományos hangtörténet szolgált, emellett ugyanakkor fontosnak tartottam azt is, hogy dolgozatomban valamelyest tovább is mutasson a korábbi eredményeken. Ehhez a modern fonológia eredményeire támaszkodtam. Azáltal, hogy az optimalitáselméletet és a jólformáltsági kritériumokat bevontam a vizsgálatokba, számos esetben közelebb kerülhettem a nyelvi változások működésének megértéséhez. Itt is szeretném azonban hangsúlyozni, hogy ez a szál egyfajta segédszálként, a hagyományos hangtörténeti módszertant kiegészítőleg van jelen munkámban, az ugyanis szándékaim szerint egyértelműen nyelvtörténeti témájú.

Dolgozatomban készítésekor abból a hipotézisből indultam ki, hogy az egyes nyelvekre jellemző fonotaktikai szerkezet lehet okozója és befolyásolója a hangtörténeti változásoknak, illetőleg gátolhatja is azok lefolyását abban az esetben, ha a változás által újonnan létrejövő szavak hangszerkezete kevésbé lenne jólformált, mint a kiinduló alaké. A vizsgálat során nemcsak a szavak és nevek hangszerkezetére általában, hanem a bennük található mássalhangzó-kapcsolatok ügyére is kitértem. Az általam vizsgált hangszerkezeti változások ugyanis erőteljesen kapcsolódnak az adatokban felbukkanó mássalhangzó-kapcsolatokhoz vagy azáltal, hogy létrehoznak ilyeneket, vagy azáltal, hogy megszüntetik azokat. Az általánosan levonható következtetések után az egyes változásoknak külön-külön alfejezetet szenteltem.

3. Az értekezés új tudományos eredményei

3.1. A fonotaktikai szerkezet mint a hangváltozások egyik befolyásoló tényezője

A nyelvi változások a nyelv minden szintjét érintik, így időben előre haladva a fonotaktikai szerkezetek is változnak. Dolgozatomban először is megvizsgáltam és összehasonlítottam az egyes nyelvtörténeti korokra jellemző szótagszerkezeteket, azok gyakoriságát és változását. Figyelembe vettem a különféle nyelvi érintkezések (például a szláv-magyar nyelvi kapcsolatok)

befolyásoló hatását is, ami például a szó eleji mássalhangzó-kapcsolatok ügyében megkerülhetetlen.

Az egyes hangváltozások vizsgálata során több példával is igazoltam, hogy a fonotaktikai szerkezet jelentős mértékben hatással van a hangváltozások működésére.

Vizsgálatom során megállapítottam, hogy a 16. század közepére kialakult mintázatok az elkövetkező időszakokban aztán egyre inkább megszilárdultak, begyakorlottá váltak, s az újabb nyelvtörténeti korszakokban e téren már nem tapasztalunk nagyfokú elmozdulásokat. Mindez azt is jelenti egyúttal, hogy a mai magyar nyelvben jórészt az ómagyar kor végére kialakult szótagépítkezési mintázatokat tekinthetjük érvényesnek.

3.2. A jólformáltsági feltételek mint a hangváltozások mozgatórugói

A nyelvek különböző tiltásokat tartalmaznak arra vonatkozóan, hogy az egyes fonémák milyen sorrendben, milyen elrendezési sémák szerint alkothatják a szavak hangtestét. A fonotaktikai felépítést meghatározó tiltások az egyes nyelvekben, de egyazon nyelven belül is különböző erősségűek lehetnek. Az optimalitáselmélet nyelvtani szabály helyett a jólformált alakokat meghatározó feltételeket (korlátokat) tekinti központi fogalomnak, valamint olyan elemzési keretet ad, amelyben ezek a feltételek (korlátok) egymásnak ellentmondhatnak, így a megjelenő alakokban ezeknek a feltételeknek egy része nem teljesül (azaz ezek az alakok bizonyos korlátokat áthágnak). A fonotaktikai mintázatok ugyanis a lexémák hangszerkezetét olyan módon is meghatározzák, hogy mely mássalhangzók és mely magánhangzók követhetik egymást az adott szóalakban, eleget téve ezzel a jólformáltsági kritériumoknak. Elemzéseim során a jólformáltsági feltételek vizsgálatán keresztül igazoltam például azt, hogy a szótagszerkezetet módosító hangtörténeti változások ugyancsak az optimális elrendeződés felé vezetnek. Nem gondolom ugyanakkor azt, hogy ezek a kritériumok a változások kizárólagos mozgatórugói lennének, nyilvánvalóan számos további tényező játszik fontos szerepet abban, hogy a változások miként és mikor zajlanak le.

3.3. A szótagszerkezetet módosító hangváltozási folyamatok

3.3.1. A kétnyíltszótagos tendencia

A kétnyíltszótagos tendencia bemutatásakor kitértem a változás következtében kieső magánhangzó jellegére, a változás kronológiai jellemzőire, figyelemmel voltam emellett arra is, hogy mely hangok közül eshettek ki a magánhangzók, s melyek közül nem, azaz milyen mássalhangzó-kapcsolatok jöhettek létre a változás következtében. A változást indukáló, befolyásoló tényezőket ugyancsak igyekeztem felderíteni.

Az elvégzett vizsgálatok tükrében úgy tűnik, hogy a kétnyíltszótagos tendenciát távolról sem tekinthetjük egynemű folyamatnak. Az alakok szerkezeti analízise során ugyanis több altípus is kirajzolódni látszik az adatok szerkezeti felépítése és a kieső magánhangzó helyzete alapján. Az adatok 80%-ában CVCVCV > CVCCV változást regisztrálhattam. Arra is rámutattak a nyelvi adatok, hogy ez a módosulás nemcsak a csupa nyílt szótagból álló lexémákat érinti, s a változás előfeltételének valójában — szótagszerkezeti szempontból legalábbis — a kettőnél több szótag és a két egymást követő nyílt szótag mutatkozik.

A változás hátterében a korábbi kutatások által megállapított hangsúlyviszonyok mellett az alapnyelvből örökölt szótagszerkezetekhez való igazodás és a magánhangzó kiesése után fellépő mássalhangzó-kapcsolatok jólformáltsági szintje ugyancsak meghúzódhat.

A kieső magánhangzóra vonatkozólag a korábbi szakirodalom azt hangsúlyozta, hogy különösen felső és középső nyelvállású magánhangzók kerültek a tendencia hatósugarába, az itteni elemzések viszont ennek ellentmondanak, mivel a kétnyíltszótagos tendencia a középső és alsó tartományban lévő magánhangzók kiesését is meglehetősen gyakran idézte elő mindkét szócsoporthoz.

Az ómagyar kori helynevekből és jelenkori tájszavakból álló korpuszom adatai azt jelzik, hogy a változásra utaló nyomokat már az igen korai datálású okleveleink helynevei között is fellelhetjük. Ebből a körülményből azonban nem vonhatunk le messzemenő következtetéseket (bár a magyar nyelv szótagszerkezeti jellemzői ezt természetesen megengednék), mivel az említett adatok hamis és másolt oklevélben maradtak ránk. Az első biztos adatokkal ezért csupán a későbbi évszázadokban találkozunk: a 13. századból már viszonylag nagy számban idézhetünk a folyamatot illusztráló példákat, de a nagyarányú felszaporodásuk a 14. században mutatkozik meg.

A kétnyíltszótagos tendencia jelenkori produktivításáról minden kétséget kizáróan tanúskodnak az élőnyelvi adatok, amelyek a tendencia több típusára is meglehetősen nagy számban idézhetők. Ez pedig egyértelműen azt jelenti, hogy a kétnyíltszótagos tendencia a 15. századot követően sem szűnt meg (mint ahogyan erre a szakirodalomban utalások vannak), hanem tulajdonképpen mindmáig élő folyamatként működik.

3.3.2. A tövégi magánhangzók eltűnése

A tövéghangzók eltűnésének vizsgálatakor egyik kiinduló feltételezésem az volt, hogy az elsődleges szóalakok hangszerkezete befolyásolhatta a változást, ezért ezt a jelenséget az adatok szótagszáma és szótagszerkezete szerint kategorizálva mutattam be a dolgozatban. A változási folyamat a legnagyobb mértékben a két szótagos névformákat érintette, az ilyen névstruktúrák teszik ki az adatok háromnegyedét, s körükben is különösen gyakorinak mutatkoznak a két nyílt szótagból álló névformák (46%). Emellett — főképpen nyílt szótagokból álló — három szótagos névformák és összetételek, névszerkezetek körében is kimutattam a tövégi magánhangzó eltűnését.

A tövégi vokálisok eltűnésének kronológiai viszonyai a leggyakrabban vizsgált kérdések közé tartoznak a szakirodalomban, éppen ezért én sem hagyhattam figyelmen kívül ezt a szempontot. Elemzéseim alapján az olyan helynevekkel kapcsolatban, amelyeknek tövéghangzóval és anélkül álló adatai egyaránt vannak, a véghangzó eltűnési idejére vonatkozóan megállapítottam, hogy már 11. századi forrásokban is feltűnik a véghangzó nélküli forma, azonban a legtöbb adatot ezt követően, a 12. és 13. századból találhatjuk.

A 13. századból származó viszonylag nagy számú helynévi adat mindenképpen megerősítheti azt a szakirodalomban általánosan elterjedt vélekedést, hogy a tövégi magánhangzók jellemzően a 13. század végére tűntek el. Ezek a párhuzamosan (tehát tövéghangzóval és anélkül) adatolható formák arról árulkodnak, hogy a változás az említett névalakokban éppen ekkor zajlik.

3.3.3. A hangátvetés

A hangátvetés megítélésében a nyelvészeti felfogás két egymástól különböző álláspontra helyezkedett: a hagyományos nyelvtörténeti megközelítés asszociációs változásként tartja számon a folyamatot, a fonotaktikai-fonológiai aspektust is mérlegelő munkákban viszont a változás rendszerszerűsége kap nagy hangsúlyt. E kérdésben arra az eredményre jutottam, hogy a metatézis meglehetősen kétarcú folyamatnak mutatkozik: kétségtől magán viseli a szabályos, tendenciaszerű hangváltozások bizonyos jegyeit; ugyanakkor jó néhány sajátossága inkább az ún. asszociációs változásokra emlékeztet bennünket.

A többi változáshoz hasonlóan a hangátvetés sem egynemű folyamat, vagyis a változáson átesett adatok több típusba sorolhatók be. Ezért az idetartozó adatokat az alapján rendeztem kategóriákba, hogy a hangátvetés milyen hangokat és a lexéma melyik szegmentumát érintve ment végbe.

A helynévi adatokat elemezve arra világíthattam rá, hogy a változás a legnagyobb számban a szó belsejében egymással szomszédos mássalhangzókat érintette, míg a jelenkori tájszavaknál

hatalmas fölénnyel a szintén szó belsejében található, de egymással nem érintkező mássalhangzókra terjedt ki a metatézis.

A hangátvetés kronológiai jellemzőit illetően a szakirodalmi előzményekben az igazán korai, zömmel helynévi adatokat jórészt figyelmen kívül hagyták nyelvtörténészeink, a nyelvtörténeti szakirodalom a jelenségre főként a középmagyar kor jellemző változási folyamataként tekintett. A helynévi szórványokon elvégzett analízisem alapján viszont a hangátvetést már a 13. századtól kezdődően egyértelműen regisztrálhatjuk, s az adatok felszaporodását az ómagyar kor második felére, főként a 15. századra tehetjük. A hangátvetés jelenkori produktivitásáról meggyőzően tanúskodnak az élőnyelvi adatok, amelyek a hangátvetés valamennyi típusára tekintélyes számban idézhetők.

3.3.4. Inetimologikus hangok a hangváltozásokban

Az eredeti hangszerkezethez képest etimológiai előzménnyel nem rendelkező magán- és mássalhangzók vizsgálatát két külön egységben végeztem el, emellett arra is törekedtem, hogy az egyes jelenségeknél — dolgozatom tárgyához igazodva — a folyamat ellenkező irányát, azaz a kieső hangok problematikáját is érintsem.

a) Inetimologikus magánhangzókkal leggyakrabban a szavak elején, mégpedig az ott jelentkező mássalhangzó-torlódások kapcsán, azok feloldásakor találkozhatunk. Ezenkívül a szavak és nevek belsejében, valamint azok végén (szóalakzáró és utolsó szótagi helyzetben) is megtalálhatjuk azokat, bár jóval kisebb számban, mint szó eleji pozícióban.

Az inetimologikus hangelemek mint bontóhangok bekerülése alapvetően két etimológiai csoportot érint: a szláv eredetű jövevényhelynevek körét, illetve a személynévből (döntően szláv eredetű személynévből) alakult, magyar névadás eredményeként keletkezett helynevek körét. A szó eleji torlódások másik típusú előtétanggal történő feloldását az ómagyar kor helyneveiben — nem meglepő módon — szintén a fenti két etimológiai típussal szemléltethettem.

b) Az inetimologikus mássalhangzókat is regisztrálhatjuk a lexémák elején, belsejében és végén egyaránt, közöttük azonban igen eltérő gyakorisági viszonyokra mutathatunk rá. Abból kifolyólag, hogy a szakirodalom több esetben is felvetette a fonológiai és fonetikai magyarázatok lehetőségét, nem a szavakbeli pozíció alapján tárgyaltam az inetimologikus mássalhangzókat, hanem képzési mód szerint.

Az inetimologikus elemként jelentkező zárhangokat többnyire a helynevek belsejében regisztrálhatjuk, de néhány esetben a nevek végén is megtalálhatjuk őket. A *d* és a *t* előfordulása adataim sorában szórványosnak mondható, a *k* és a *g* valamivel többször fordul elő, míg a *p* és a *b* kifejezetten gyakorinak tűnik.

Inetimologikus réshangok bekerülését megfigyelhetjük két magánhangzó közötti és mássalhangzós környezetben egyaránt. Tekintettel arra, hogy hiátustöltőként likvidák is előfordulnak, a hiátustöltés jelenségét külön egységben vizsgáltam meg. Az inetimologikus mássalhangzók között jellegzetesek a likvidák, azaz a *j*, *l* és a *r* hangok. Közülük is kiemelkedik a *l*, amely szó belsejében meglehetősen gyakori.

A nazálisok közül leggyakrabban a *n* került be másodlagosan a szavak és nevek szerkezetébe, de a *m* bekerülésére is találhatunk példákat. E hangok kiesésével ugyanakkor az általam vizsgált korpuszban nem találkoztam. Ez persze véletlen hiány is lehet, azt mindenesetre jelzi, hogy a *m*, *n* bekerülése a szavak, nevek hangszerkezetébe feltétlenül gyakoribb jelenség lehet, mint az onnan való kiesésük.

Külön egységben vizsgáltam a hiátustöltő hangokat, s bár a középpontban azok bekerülése állt, azzal összefüggésben a mássalhangzók intervokális helyzetű elmaradására is figyelmet fordítottam, hiszen a két folyamat, azaz a bekerülés és a kiesés szorosan összefügg egymással.

4. További vizsgálati lehetőségek

A szótagszerkezetet módosító változások vizsgálata során néhány további kutatási szál, vizsgálati lehetőség is kirajzolódik.

Az elemző munka során kitüntetett figyelmet szenteltem a fonotaktikai szerkezetnek mint a változások mozgatórugójának. Az általam vizsgált hangtörténeti változások mögött olykor idegen, más nyelvekből átvett fonotaktikai struktúrák is állhatnak. A legtöbb esetben a jelenségek mégsem külső okkal magyarázhatók, hanem magában az adott nyelvi részrendszerben gyökereznek. Igen tanulságos lehet ezért egy olyan analízis, amely az ómagyar kori helynevek és a bennük szereplő közszavak szótagszerkezeti mintáit tárja fel, hiszen ez fontos kiindulópontul szolgálna aztán a szótagszerkezeti elmozdulások minél pontosabb feltérképezéséhez, a háttérkörülmények megvilágításához is.

A szótagszerkezetet érintő változásokat elemezve gyakran találkoztam azzal a jelenséggel, hogy bizonyos lexémák a hangváltozások hatósugarán kívül maradnak, holott a szótagszerkezeti felépítésük alapján a változás bemenetétől szolgálhatnának. Az optimalitáselmélet segítségével az efféle esetek magyarázatára is kísérletet tehetünk. Az ilyen, változás nélkül maradt elemek kérdésében a lexémák szótagszerkezetével összefüggő más fonológiai okok, például a szonoritási hierarchia adhatnak válaszokat. Eredményes lehet ezért egy olyan vizsgálat, amely az efféle, azaz a változások hatókörén kívül maradt elemekre koncentrál.

Munkámban arra is rámutattam végül, hogy a változási folyamatok tipológiai rendszerének újragondolása, a változások minél sokoldalúbb leírása és az egységes fogalmi keret kidolgozása a közeljövő hangtörténetírásának egyik kulcsfontosságú feladata kell, hogy legyen.

Hivatkozott irodalom

- BÉNYEI ÁGNES–PETHŐ GERGELY 1998. *Az Árpád-kori Győr vármegye településneveinek nyelvészeti elemzése*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 2. Debrecen, Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék.
- CSÁNKI DEZSŐ 1890–1913. *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában* 1–3., 5. Budapest.
- DEME LÁSZLÓ–IMRE SAMU szerk. 1968–1977. *A magyar nyelvjárások atlasza* I–VI. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- GYÖRFFY GYÖRGY 1963–1998. *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza* 1–4. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- HOFFMANN ISTVÁN–RÁCZ ANITA–TÓTH VALÉRIA szerk. 1997 *Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból. 1. Abaúj–Csongrád vármegye*. Debrecen.
- HOFFMANN ISTVÁN–RÁCZ ANITA–TÓTH VALÉRIA szerk. 1999. *Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból. 2. Doboka–Győr vármegye*. Debrecen.
- HOFFMANN ISTVÁN–RÁCZ ANITA–TÓTH VALÉRIA szerk. 2012. *Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból. 3. Heves–Küküllő vármegye*. Debrecen.
- HOFFMANN ISTVÁN szerk. 2005. *Korai magyar helynévszótár 1. Abaúj–Csongrád vármegye*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 10. Debrecen, Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék.
- B. LŐRINCZY ÉVA főszerk. 1979–2010. *Új magyar tájszótár* 1–5. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- NÉMETH PÉTER 1997. *A középkori Szabolcs megye települései*. Nyíregyháza, Ethnica Kiadás.
- NÉMETH PÉTER 2008. *A középkori Szatmár megye települései a XV. század elejéig*. Jóna András Múzeum Kiadványai 60. Nyíregyháza.
- PÓCZOS RITA 2001. *Az Árpád-kori Borsod és Bodrog vármegye településneveinek nyelvi elemzése*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 5. Debrecen, Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék.
- RÁCZ ANITA 2007. *A régi Bihar vármegye településneveinek történeti-etimológiai szótára*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 12. Debrecen, Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék.
- TÓTH VALÉRIA 2001. *Az Árpád-kori Abaúj és Bars vármegye helyneveinek történeti-etimológiai szótára*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 4. Debrecen, Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék.

Nyilvántartási szám: DEENK/145/2019.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Katona Csilla
Neptun kód: EUXTQG
Doktori Iskola: Nyelvtudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10052128

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (2)

1. **Katona, C.:** A szótagszerkezetet érintő hangváltozási folyamatok mozgatórugói.
In: A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei IX, Szegedi Tudományegyetem, Szeged, 154-167, 2017. ISBN: 9789633065457
2. **Katona, C., Nagy, K. E.:** Hajdúböszörmény helynevei.
In: A Hajdúböszörményi és a Hajdúhadházi járás helynevei, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 98-253, 2015, (A Magyar Névtörténeti Kiadványai, ISSN 1417-958X ; 35.) ISBN: 9789633185025

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (4)

3. **Katona, C.:** A tövégi magánhangzók eltűnése a magyarban.
Argumentum (Debr.). 14, 264-284, 2018. EISSN: 1787-3606.
4. **Katona, C.:** A hangátvetés a magyarban.
Magy. Nyelvjár. 54, 51-81, 2016. ISSN: 0541-9298.
5. **Katona, C.:** A kétnyíltszótagos tendencia a magyarban.
Helynévtört. tanulm. 12, 115-151, 2016. ISSN: 1789-0128.
6. **Katona, C.:** Hangtörténeti folyamatok a helynevekben: a két nyílt szótagos tendencia.
Juvenilia. 4, 99-108, 2011. ISSN: 1788-6848.

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

7. **Katona, C.:** Toponyms as Sources of Historical Phonology.
Onomast. Ural. 11, 99-104, 2018. ISSN: 1586-3719.

Magyar nyelvű konferencia közlemények (1)

8. **Katona, C.:** Hangtörténeti változások lehetséges összefüggései.

In: A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei X, [Szegedi Tudományegyetem], [Szeged],
1-6, 2019 Közlésre elfogadva.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2019.04.03.

